

Dört Aşamalı IMF Lanetlemesi^(*)^(**)

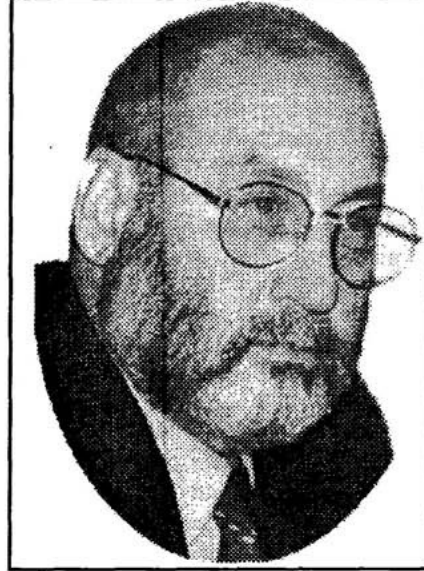
Gregory PALAST
Çeviren : Ali TARTANOĞLU

Krizler, başarısızlıklar ve acılar, bir Başkanlık danışmanını sonunda bari-katların yanlış tarafına nasıl sürükledi?

Le Carré filminin dış sahnelerinden biri sanki...

Teşkilattan atılmış parlak ajan, yeniden örgüte dönmüştür. Örgüte tekrar kabul edilene uygulanan sorgu sırasında, belleğindeki, çürümüş bir ideoloji adına gerçekleştirilmiş dehşet anılarını boşaltır...

Ama bu kez yakalanan balık, öyle kullanılıp atılmış, elden düşme her hangi bir So-

Prof. Dr. J. Stiglitz

(*) The Observer, 29 Nisan 2001 Pazar günü sayısında yayınlanmıştır.

(**) **Küçük ama oldukça önemli bir not:** Çeviriye konu Stiglitz röportajına Türk basınında ilk defa 2 Mayıs 2001 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşesinde "Sağımız Solumuz Mıncıklanırken" başlıklı yazısı ile Sayın Ergin Yıldızoğlu genişçe değinmişti. Kendisi ile sağladığımız iletişim sonucunda The Observer'daki orijinal metnin tamamını edindik. Sn. Yıldızoğlu'na bir kere daha **mülkiye** olarak teşekkür ederiz. Sevgili Hocamız Prof. Dr. Mümtaz Soysal da Hürriyet'teki Açık köşesinde 23 Mayıs 2001 tarihli ve "Dört Adım" başlıklı yazısı ile röportaja atfen Stiglitz'in görüşlerini geniş bir biçimde okuyucuları ile paylaşıyordu.

ğuk Savaş casusu değildi. Bu defa elden düşme ajan, Dünya Bankası eski baş ekonomisti Joseph Stiglitz idi. Yeni dünya ekonomik düzeni denilen kuramın fikir babası...

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) büyük sohbet toplantısı(!) için Washington'daydı. Ancak, bakanlar ve merkez bankası başkanları toplantısı başkanlık kürsüsü yerine, polis kordonlarının dışında, göstericiler tarafındaydı. Çünkü Dünya Bankası, Stiglitz'i iki yıl önce işten çıkarmıştı. Sakin bir emeklilik yaşamasına dahi izin verilmedi; Dünya Bankası tarzı küreselleşme konusunda hafifçe farklı düşündüğü için düpedüz aforoz edilmişti.

Stiglitz'le Washington'da, The Observer ve Newslight adına, IMF'nin ve Dünya Bankasının iç işleyişi ve bankanın yüzde 51'inin sahibi olan ABD Maliye Bakanlığı hakkında özel röportajlar yaptık. Ayrıca, adının açıklanmasını istemeyen kaynaklardan (Stiglitz değil), "gizli" ve "hizmete özel" damgalı bir belge hazinesi ele geçirdik..

Bunlardan birinin, bir "ülke destek stratejisi"nin yorumlanmasında bize Stiglitz yardımcı oldu.

Dünya Bankası'nın ifadesine göre, dikkatli bir ülke içi araştırma-soruşturmadan sonra her yoksul ülke için bir destek stratejisi oluşturuluyor.

Ama işin aslını bilen Stiglitz'e göre, Banka'nın soruşturması, beş yıldızlı otellerin incelenmesinden biraz daha fazlasını gerektiriyor; ve yardım dileyen, (ama bunun karşılığında) "gönüllü" olarak imzalaması için önüne bir "yeniden yapılanma anlaşması" konan bir maliye bakanı ile yapılan bir toplantıyla sona eriyor.

Stiglitz, her ülkenin ekonomisinin incelendiğini, sonra Dünya Bankası'nın her bakanın eline aynı dört aşamalı programı tutuşturduğunu söylüyor.

Ancak; 28 Mayıs 2001 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin manşetinde, "Cumhuriyet Gazetesine özel olarak verilmiş bir demeç" gibi ve röportajın orijinalinin yer aldığı The Observer'a hiç değinilmeyen haberi görünce röportajın tam metninin çevirisini yayınlamayı uygun gördük. **mülkiye vayın kurulu**.

Stiglitz'in resmi 28 Mayıs 2001 tarihli Cumhuriyet Gazetesinden alınmıştır.

Birinci aşama, özelleştirme.

Stiglitz, Dünya Bankası'nın ülke içindeki eleştirileri susturma talebinden de yararlanan bazı politikacıların, kamu kuruluşlarının haraç-mezat satışına karşı çıkmak bir yana, ülkelerinin elektrik ve su şirketlerini keyifle pazarladıklarını (patakladıklarını)(*) anlattı ve ekledi: "Satış bedelinden birkaç milyar dolar indirim tıraşlamanın sağlayacağı komisyon ihtimali karşısında gözlerinin parladığını görebilirdiniz."

Stiglitz, ABD hükümetinin bütün bunları en azından, özelleştirmelerin en büyüğü olan 1995'teki Rusya mezadı açısından bildiği (ama hiç aldırmadığı) suçlamasını yöneltiyor ve "ABD Maliye Bakanlığının görüşü: «Yeltsin'in yeniden seçilmesini istiyorsak, önemli olan bu. Seçimin hileli olup olmaması bizi hiç ilgilendirmez...» idi" diyor.

Stiglitz, sadece bir komplo manyağı olduğu için kovulmuş olamaz: Adam oyunun içinde; Bill Clinton kabinesinin bir üyesi, Başkanın ekonomik danışma kurulu başkanı...

Stiglitz'i deli eden ise, Rusya'nın sınai kuruluşlarının, milli hasılanın neredeyse yarıya inmesi pahasına, ABD destekli bir oligarşi tarafından talan edilmesi.

Özelleştirmedin sonra **İkinci Aşama, sermaye piyasasının liberalleşmesi.** Teorik olarak yatırım sermayesinin içeriye ve dışarıya akışkanlığını sağlıyor. Ama maalesef, Endonezya ve Brezilya örneğinde olduğu gibi, para sadece dışarıya akıyor.

Stiglitz, buna "sıcak para" döngüsü diyor. Sıcak para, yani nakit para, emlak ve döviz spekülasyonu için giriyor, en küçük bir tehlike ananında da kaçıyor. O ülkenin rezervleri birkaç gün içinde eriyebiliyor. O zaman, spekülörleri bir ülkenin öz sermaye fonuna yeniden yönelmeye ikna etmek için IMF, söz konusu ülkelere faiz oranlarını % 30, % 50, % 80 düzeyinde arttırmalarını talep ediyor.

(*) İngilizce orijinal metinde "flog (-ged)" sözcüğü kullanılmış. Türkçe'si dövmek, kamçulamak, dayak atmak; dayak kötek... (ç.n.)

“Sonucu tahmin etmek güç değil”, diyor Stiglitz. Yüksek faiz oranları, emlak değerlerini yerle bir ediyor, endüstriyel üretime saldırıyor, ulusal hazineleri yok ediyor.

Stiglitz'e göre, bu noktada IMF, zaten nefesi kesilmiş olan ülkeyi **Üçüncü Aşamaya** sürüklüyor: yiyecek, su ve tüp gaz, doğal gaz gibi maddelerin fiyatını yükseltmek için kullanılan pek süslü bir deyimle, **piyasa temelli fiyatlandırma**... Bu da, tahmin edilebileceği gibi, Stiglitz'in “IMF isyanı” dediği “üç buçukuncu” aşamaya yol açıyor.

IMF ayaklanması önceden tahmin edilebiliyor, ama bu tahmin bile sancılı. Bir ulus artık yenilmişlik, tükenmişlik noktasına gelince, IMF, limon sıkar gibi sıkıp, kanlarının son damlasını da alıyor. 1998'de Endonezya'da yoksullara tahsis edilen yiyecek ve yakıt sübvansiyonunun IMF tarafından kaldırılmasında görüldüğü üzere, bu ülkeler sıcaklık göstergesini, kazanı tamamen patlatacak kadar yükseltiyorlar. Endonezya, ayaklanmalarla patlamıştı.

Başka örnekler de var; su fiyatlarının yükselmesi üzerine geçen yılki Bolivya ayaklanması, Dünya Bankası telkinleriyle tüp gaz fiyatlarının yükselmesi üzerine geçen Şubat ayında Ekvador'da çıkan ayaklanmalar gibi... Bütün bu ayaklanmaların önceden bilinip beklendiğine gerçekten inanasınız geliyor.

İşte böyle.

Stiglitz'in bilmediği ise, Newsnight'ın Dünya Bankası kaynaklarından çeşitli belgeler sızdırdığı. Bunlardan biri olan, geçen yılki “Ekvador İçin Ara Destek Stratejisi” adlı belgede, Dünya Bankası, soğuk bir sözde dürüstlikle, programların bir “toplumsal huzursuzluk” kıvılcımını olabileceğini müteaddit defalar hatırlatıyor.

Buna şaşmamak gerek. Çünkü gizli rapor, ABD dolarını Ekvador'un ulusal parası haline getirme programının, toplumun % 51'ini yoksulluk çizgisinin altına ittiğini gizlemeye gerek görmüyor.

IMF ayaklanmaları (ayaklanma sözcüğünden kasıt, kurşunlarla, tanklarla, göz yaşartıcı bombalarla dağıtılan barışçı gösterilerdir), yeni sermaye kaçışlarına, devlet iflaslarına, siyasi krizlere neden oluyor. Bu ekonomik kundak-

çılığın, yabancılar için, kalan varlıkları yok pahasına toplamak gibi bir parlak yanı da var kuşkusuz.

Böylece bir model beliriyor. Çok sayıda “kaybeden” var; ama kazananın batılı bankalar ve ABD hazinesi olduğu çok açık.

Geldik Dördüncü Aşamaya: serbest ticaret...

Oysa bu, aslında Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya Bankası kurallarına göre yürüyen, Stiglitz’in Afyon Savaşlarına(*) benzettiği bir serbest(!) ticaret. “Bu da «piyasaları açmak»la ilgili” diyor Stiglitz. Yani, on dokuzuncu yüzyılda olduğu gibi, günümüzde de Avrupalılar ve Amerikalılar, mallarını Asya, Latin Amerika ve Afrika’ya satabilmek için, kendilerine engel olduğunu düşündükleri barikatları devirirken, kendi piyasalarını Üçüncü Dünya’nın tırımına karşı barikatlarla donatıyorlar.

Afyon Savaşlarında Batı, askeri ablukalardan yararlanmıştı; Şimdi ise, Dünya Bankası, en az askeri abluka kadar etkili, hatta bazen en az o kadar öldürücü olabilecek mali ablukalar düzenleyebiliyor.

Stiglitz’in, IMF ve Dünya Bankası programları konusunda iki kaygısı var. Birincisi, diyor Stiglitz, bu programlar büyük bir gizlilik içinde hazırlandığı ve mutlakıyetçi bir ideolojiyle yürütüldüğü için, ciddi ve ayrıntılı bir tartışmaya veya farklı görüşlere asla açılmıyor; “demokrasinin altını oyuyorlar”. İkincisi, işlemiyorlar, uygulanamıyorlar. Ve IMF rehberliğindeki yapısal “destek”, Afrika’nın gelirini % 23 oranında azaltıyor.

Böylesi bir akıbetten kurtulabilen ülke var mıydı? Evet, diyor Stiglitz: Botsvana... Peki neydi bunun sırrı? “IMF’ye bohçasını toplamasını söylediler!...”

Stiglitz, radikal bir toprak reformu öneriyor. Bütün dünyadaki toprak sahiplerine yüzde 50’lik bir ürün kirası ile yüklenmek...

Peki Dünya Bankası ve IMF bu öneriyi neden kabul etmedi?

(*) On dokuzuncu yüzyılda İngiltere’nin, ülke içinde uyuşturucu olarak afyon üretim, satış ve kullanımını önlemek amacıyla bu yöndeki İngiliz baskılarına direnen Çin yönetimine karşı başlattığı savaş. ç.n.

“Toprak sahipliğini tehdit ederseniz, bu, seçkinlerin gücünde bir değişim demektir. Bununsa, onların gündeminde pek önemli bir yeri yok” diyor Stiglitz.

Sonuç olarak, Stiglitz’i işini feda etmeye götüren, Dünya Bankası ve ABD Maliye Bakanlığının, dört adımlı monetarist mambo danslarının yol açtığı kriz, başarısızlık ve acılar karşısında yön değiştirmeyi becerememesi.

“Biraz, Orta Çağa benziyor” diyor Stiglitz, “Hasta ölünce, «kan almayı çok erken durdurduk, oysa hâlâ bir miktar kanı vardı» diyecekler neredeyse...”

Kim bilir, belki de kan emicileri ortadan kaldırmanın zamanı gelmiştir.